

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету історії
та міжнародних відносин

_____ О.М. Маклюк
(підпис) (ініціали та прізвище)

« _____ » _____ 2023 р.

**ТУРЕЧЧИНА У СУЧАСНОМУ СВІТІ:
ПОШУК НОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки **бакалавра**
очної (денної) форми здобуття освіти
спеціальності **291 Міжнародні відносини, соціальні комунікації та
регіональні студії**
освітньо-професійна програма **Міжнародні відносини**

Укладач: **Єльніков Михайло Васильович**, к.і.н., доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри всесвітньої історії
та міжнародних відносин

Протокол №1 від 30 серпня 2023 р.
Завідувач кафедри
всесвітньої історії та міжнародних відносин

_____ С.С. Черкасов

Ухвалено науково-методичною радою
факультету історії та міжнародних
відносин

Протокол №1 від “___” вересня 2023 р.
Голова науково-методичної ради
факультету історії та міжнародних
відносин

_____ І.М. Кривко

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми

2023 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань <u>29 Міжнародні відносини</u>	Кількість кредитів – 3	Вибіркова	
Спеціальність <u>291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії</u>	Загальна кількість годин – 90	Семестр:	
Освітньо-професійна програма Міжнародні відносини		Змістових модулів – 2	-й
		Лекції	
		22 год.	-
		Семінарські	
Рівень вищої освіти: бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів – 4	10 год.	-
		Самостійна робота	
		58 год.	-
		Вид підсумкового семестрового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Туреччина у сучасному світі: пошук нової ідентичності» є визначення ролі країни на міжнародній арені, впливу ісламського фактору як у внутрішній і зовнішній політиці. Лишаючись членом НАТО і претендентом до ЄС, Анкара претендує на роль регіонального лідера на Близькому Сході.

Основними **завданнями** є: розвинення у студентів знань, вмінь та навичок експертної і науково-дослідної роботи, необхідних для аналізу сучасних світових трансформацій на регіональному рівні в умовах зміни світобудови. Курс надає можливості об'єктивної оцінки подій в Турецькій Республіці у світі ісламу, поглибленому професійному розумінню тієї ролі, яку відіграє іслам як світова релігія і цивілізація. Курс сприяє теоретичному осмисленню специфіки сучасних процесів, які відбуваються і ісламських країнах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

- характерні особливості історичного і релігійного розвитку Турецької Республіки;

- моделі і доктрини соціально-політичного розвитку країни регіону і місце ісламу в ній;

- мету і особливості релігійної стратегії і політики;

- роль ісламу як механізму та рушійної сили міжнародних відносин у зовнішній політиці країн Туреччини на тлі процесів глобалізації;

- політику «неоосманізму» як основного рушія зовнішньої політики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **набути** таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та **компетентностей**:

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
1	2
<p>РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.</p>	<p>Методи: Використання студентоцентризованих, проблемно-орієнтованих технологій та підходів з використанням загальнонаукових та спеціальних методів (інформаційний, пояснювально-ілюстративний, проблемний, пошуковий, аналіз і синтез, індукція і дедукція, спостереження тощо), зокрема проблемно-орієнтоване навчання, мультимедійні методи, мережеві технології, аудіовізуальний метод, електронні презентації, індивідуальна робота. Проведення проблемних лекцій, лекцій-дискусій та лекцій-візуалізацій.</p> <p>Поточні контрольні заходи: <i>Робота на семінарських заняттях</i> (обговорення діяльності Турецької Республіки на міжнародній арені) та вирішення практичних задач (на прикладах впливу ісламу на зовнішню і внутрішню політику країни), усне опитування, виконання тестових завдань, самостійне опрацювання монографічної літератури та наукових статей. Робота у групі над розв'язанням практичних та теоретичних завдань <i>Виконання самостійних робіт.</i> Письмові самостійні роботи з питань винесених на самостійну роботу студентів. <i>Виконання контрольних робіт.</i> Контрольні роботи у вигляді тестових</p>
<p>РН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.</p>	
<p>РН06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.</p>	
<p>РН09. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.</p>	
<p>РН18. Розуміти вплив релігійного, етнічного, культурного чинників на характер міжнародних відносин у європейському контексті.</p>	
<p>СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.</p>	
<p>СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.</p>	
<p>СК5. Здатність аналізувати вплив світової</p>	

економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.	завдань.
СК7. Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України.	Підсумкові контрольні заходи: Теоретичний підсумковий контроль – усний залік (у разі дистанційного навчання – змішаний з тестовим завданням) – до 20 балів.
СК9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв’язання складних спеціалізованих задач і проблем.	Підсумкове практичне індивідуальне завдання – підготовка аналітичної довідки або написання есе з внутрішньої і зовнішньої політики Турецької республіки – до 20 балів.

Міждисциплінарні зв’язки. Вивчення навчальної дисципліни «Туреччина у сучасному світі: пошук нової ідентичності» передбачає використання досягнень наступних дисциплін: «Світова економіка та міжнародні економічні відносини», «Релігійний фактор у міжнародних відносинах».

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА І ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Тема 1. Партійно-політична система Турецької Республіки.

Формування однопартійної системи. Партійні лідери. «Вождізм». Мустафа Кемаль і Народно-республіканська партія (НРП). Авторитарний стиль керівництва М. Кемалю і перетворення республіканської влади на диктаторський режим. Встановлення політичної диктатури. Опозиційні партії.

Перехід до багатопартійності у 1940-х рр. Правоцентристський етап історії республіки. Прозахідна правоцентристська Демократична партія Туреччини (ДП). Партія Справедливості (ПС), Республіканська селянська національна партія (РСНП) та Партія нової Туреччини (ПНТ). Формування на межі 1960-1970-х рр. нових партій: Партія національного порядку (ПНП) та Партія націоналістичного руху (ПНР). Партія національного спасіння (ПНС). Республіканська партія довіри (РПД).

Поява радикальних угруповань – лівих, ісламістських, пантюркістських. Посилення ролі турецьких націоналістів та радикалів у 1970-х рр. Пантюркістський рух «Сірі вовки» і Партія націоналістичного руху (ПНР). Планування державного перевороту. Криваві зіткнення на національному та релігійному ґрунті і роль армії. Прийняття нової Конституції Туреччини 1982 р. та Закону про політичні партії 1983 р. Заборона на використання релігії в політичних цілях.

Нові політичні сили – Партія Вітчизни, Народницька партія, Націонал-демократична партія. *Формування у 1980-х рр. нових партій: кемалістський напрям* – Демократична ліва партія (ДЛП); Соціал-демократична партія (СДП), її об’єднання з Народницькою партією у Соціал-демократичну народну партію (СДНП); *правоцентристський напрям* – Партія Вітчизни; Партія вірного шляху (ПВШ); *ісламістський напрям* – Партія Благоденства (ПБ). Утворення націоналістами Консервативної партії (з 1985 р. – Націоналістична робоча партія).

Курдська традиція. Утворення Народної партії праці (НПП). Утворення у 1997 р. курдської Демократичної народної партії.

Поміркована ісламістська сила прозахідної орієнтації – Партія Справедливості та Розвитку (ПСР), утворена 2002 р.

Тема 2. Курдське питання.

Курдська традиція. Утворення у 1990 р. Народної партії праці (НПП) і її заборона в 1993 р. Партія Демократії, її зміна у 1994 р. на Партію народної демократії (проіснувала до 2003 р.). Утворення у 1997 р. курдської Демократичної народної партії.

Тема 3. Іслам у внутрішній політиці.

Релігійна ситуація в Туреччині 1920 - 1990-х рр. Суфійські ордена у Туреччині. Сучасне ісламське відродження. Державна політика в сфері релігійної освіти.

Тема 4. Економічний розвиток Туреччини.

Економічні погляди і практика ісламістів. Економічний іслам. «Business as usual» – прагматика понад усе. «Анатолійські тигри».

Змістовний модуль 2. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТУРЕЧЧИНИ

Тема 5. Засади зовнішньої політики Туреччини.

Між Сходом і Заходом: Туреччина на європейсько-азійському роздоріжжі. Туреччина: регіональний гравець з глобальними амбіціями. Проблеми національної ідентичності Туреччини. Документ про політику національної безпеки Туреччини як основа безпекової політики країни.

Тема 6. Регіональний вимір зовнішньої політики Туреччини.

Зовнішня політика Туреччини в Чорноморсько-Каспійському регіоні. Перспективи створення багатонаціональних ВМС на Чорному морі. Роль Туреччини в енергетичних проєктах у чорноморсько-каспійському регіоні. Україна, Росія та Туреччина в Чорноморському регіоні: співпраця чи конфлікт інтересів? Становлення Туреччини до спільноти демократичного вибору.

Тема 7. Політика Туреччини на Євроатлантичному просторі.

Євроатлантична політика Туреччини: уроки для України. Америко-турецький альянс на сучасному етапі: стратегічні партнери чи стратегічні суперники? Еволюція стратегічного партнерства Турецької Республіки зі США. Участь Туреччини в структурах ЄС як чинник реалізації її національної безпеки. Конфліктний потенціал турецько-грецьких відносин. Захід втрачає Туреччину?

Тема 8. Політика Туреччини на Близькому Сході.

Безпековий вимір турецько-ізраїльських відносин. Туреччина – Ізраїль: стратегічний союз чи військовий альянс. Нові відношення Туреччини з арабськими країнами. Турецький неосманізм і «арабські революції» 2011 р. Іранський вектор безпекової політики Туреччини. Еволюція турецько-сирійських взаємин. Американський план «Великий Близький Схід» і турецька концепція «Стратегічної глибини».

Тема 9. Політика Туреччини на Кавказі і у Центральній Азії.

Політика Туреччини на Кавказі. Зближення з Азербайджаном Вірменська проблематика в регіональній політиці Туреччини. Протиборство з Китаєм в Центральній Азії. Проєкт «Великий Туран».

Тема 10. Українсько-турецькі відносини як фактор регіональної системи безпеки.

Європейська інтеграція Туреччини та України: порівняльний аналіз. Партнерство з Україною як чинник регіональної політики Туреччини. Україна і Туреччина в контексті американо-російського суперництва в Чорноморсько-каспійському регіоні. Політика «Стимування»: Чорноморські проливи. Україна і Туреччина в контексті геополітичних трансформацій в басейні Чорного моря. Стан і перспективи військово-технічної співпраці між Україною і Туреччиною. Роль Туреччини в активній фазі російсько-української війни 2022-2023 рр. Україна, Туреччина і Росія.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовний модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години					Самостійна робота, год.		Система накопичення балів		
		Усього годин	Лекційні заняття, год.		Семінарські заняття, год.		о/д ф.	з/дист ф.	Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
			о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	44	14	10		4		30				30
2	46	18	12		6		28				30
Усього за змістовні модулі	90	30	22		10		58				60
Підсумковий семестровий контроль залік	90										40
Загалом					90						100

5. Теми лекційних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	2	3	4
1	Партійно-політична система Турецької Республіки	4	-
1	Курдське питання	2	-
1	Іслам у внутрішній політиці	2	-
1	Економічний розвиток Туреччини	2	-
2	Засади зовнішньої політики Туреччини	2	-
2	Регіональний вимір зовнішньої політики Туреччини	2	-
2	Політика Туреччини на Євроатлантичному просторі	2	-
2	Політика Туреччини на Близькому Сході	2	-
2	Політика Туреччини на Кавказі і у Центральній Азії	2	-
2	Українсько-турецькі відносини як фактор регіональної системи безпеки	2	-
Разом		22	-

6. Теми семінарських занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	2	3	4
1	Партійно-політична система Турецької Республіки	2	-
1	Іслам у внутрішній політиці	2	-
1	Регіональний вимір зовнішньої політики Туреччини	2	-
2	Політика Туреччини на Близькому Сході	2	-
2	Українсько-турецькі відносини як фактор регіональної системи безпеки	2	-
Разом		10	-

7. Види і зміст поточних контрольних заходів *

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання**	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Написання есе/аналітичної довідки	Виконання однієї роботи на вибір: написання есе або аналітичної довідки	Критерії оцінювання: 1) завдання виконано у повному обсязі, без стилістичних, орфографічних і граматичних помилок у науковому стилі із використанням професійної термінології, презентація відповідає змісту, логічно ілюструє його – 4-5 балів; 2) завдання виконано частково, з лексичними, орфографічними і граматичними помилками, презентація не відображає зміст в повному обсязі, частково ілюструє його – 3-4 балів; завдання виконано з великою кількістю помилок, словниковий запасодноманітний, презентація або не відповідає змісту, або взагалі відсутня – 0-2 балів.	10
	Тестові завдання до тем 1-2 практичних завдань.	Вимоги до виконання та оформлення: 10 тестових завдань різного типу в системі Moodle на 10 хвилин	За кожну правильну відповідь 1 бал. високий рівень: успішне виконання 100% тестових завдань – 10 балів; середній рівень: успішне виконання 50% тестових завдань – 5 балів; низький рівень: успішне виконання менше 50% тестових завдань.	20
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			30
2	Написання есе/аналітичної довідки	Виконання однієї роботи на вибір: написання есе або	Критерії оцінювання: 3) завдання виконано у повному обсязі, без	10

		аналітичної довідки	стилістичних, орфографічних і граматичних помилок у науковому стилі із використанням професійної термінології, презентація відповідає змісту, логічно ілюструє його – 4-5 балів; 4) завдання виконано частково, з лексичними, орфографічними і граматичними помилками, презентація не відображає зміст в повному обсязі, частково ілюструє його – 3-4 балів; завдання виконано з великою кількістю помилок, словниковий запас одноманітний, презентація або не відповідає змісту, або взагалі відсутня – 0-2 балів.	
	Тестові завдання до тем 1-2 практичних завдань.	Вимоги до виконання та оформлення: 10 тестових завдань різного типу в системі Moodle на 10 хвилин	За кожну правильну відповідь 1 бал. високий рівень: успішне виконання 100% тестових завдань – 10 балів; середній рівень: успішне виконання 50% тестових завдань – 5 балів; низький рівень: успішне виконання менше 50% тестових завдань.	20
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			30
Усього за змістові модулі контр. заходів	4			60

1. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
З а П . 1 К	Теоретичне завдання	<i>Перелік питань:</i>	<i>Усна відповідь на</i>	20

		https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=16239	заліку (max 20 балів) передбачає виконання тестового завдання.	
	Практичне завдання	Перелік питань див. https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=16239	Усна відповідь на заліку: практичного (max 20 балів).	20
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

9. Рекомендована література

Основна:

1. Воротнюк М. Туреччина: регіональний гравець з глобальними амбіціями. *Compass* 2022. Київ: Фонд ім. Фрідріха Еберта, 2022. 18 с.
2. Крижанівський В.П., Дорошко М.С., Головченко В.І. Країнознавство : підручник. Київ: Знання, 2019. 439 с.
3. Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу. 2-е вид., доп. і переробл. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. 944 с.

Додаткова:

1. Аль-Азаві Хайдер Аділ Кадім. Чорноморський регіон як геополітична реальність. *Актуальні проблеми міжнародних відносин: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених*. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2015. Ч. 1.С. 94–97.
2. Аль-Азаві Хайдер Аділ Кадім. Еволюція регіональної політики Турецької Республіки: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04. Київ, 2017. 252 с.
3. Браїло А. Ідеологічні основи ісламського фундаменталізму та екстремізму: історія та можливі наслідки. *European political and law discourse*. 2018. Volume 5. Issue 3. С. 95–100.
4. Вагабов Т., Полтораков О. «Турецький гамбіт»: втрати на Заході – виграші на Сході? URL: <http://uafor-aignaffairs.com/article.html?id=544>
5. Волович О. О., Воротнюк М. О., Габер Є. В. Туреччина у сучасному світі: пошук нової ідентичності : збірник статей та аналітичних матеріалів. Одеса : Фенікс, 2011. 408 с.
6. Замікула Г. О. Трансформація партійної системи Турецької Республіки. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: історія. Політологія*. 2016. Вип. 16. С. 225–233.
7. Ердоган назвав дату будівництва каналу Стамбул, що може скасувати чорноморську конвенцію Монтре. URL: https://novynarnia.com/2021/05/29/erdogan-kanal/?fbclid=IwAR31sYzern5V7RkrSWVKlgRjVbEQAyYQQk_-hvISzXIg7I6Rpz_s28ldFlc

8. Каспрук В. Туреччина — Ізраїль: від стратегічного партнерства до протистояння. URL: http://dt.ua/POLITICS/turechchina_izrayil_vid_strategichnogo_partnerstva_do_rotistoyannya-87978.html
9. Константинов В. США повертаються до Туреччини: очікування України і побоювання Росії. *Апостроф*. 5 березня 2017. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/government/2017-03-05/ssha-vozvraschayutsya-v-turtsiyu-ojidaniya-ukrainyi-i-opaseniya-rossii/10709>
10. Осьодло В. І., Будагьянц Л. М. Виклики «арабської весни»: соціально-психологічний та соціально-політичний аналіз. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 48-57.
11. Ситковецька І. В. Турецько-ізраїльські відносини: чергова криза на Близькому Сході. *Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць*. Вип.104. Частина I (у двох частинах). Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин, 2012.С. 84-86.
12. Справка о существующих и действующих политических договорах и соглашениях между СССР и Турцией по состоянию на 1 января 1944 года. 25 января 1944 года / ГААР, ф. 28, оп. 4, д. 3. 21 л.
13. Туреччина може стати лідером Арабського світу. URL: <http://www.tyzhden.ua/News/30696>
14. Турки все менше хочуть до ЄС. URL: <http://www.ut.net.ua/News/31052>
15. Худолій А. О. Зовнішня політика Туреччини на Близькому Сході. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*, Сер.: Політичні науки. 2017. С. 34-42.
16. Ямпольська Л.М. Іслам і сучасний світ: Навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 190 с.
17. Aktaş J. M. 1950-1960 Demokrat Parti Dönemi Türk-Sovyet İlişkilerinde. İstanbul, 2006. 234 s.
18. Actual Problems of Studying Contemporary Turkey. Proceedings of the International Conference 21 April 2010. Nizhniy Novgorod – Istanbul, 2011. 182 p.
19. Bilgin M. Britain and Turkey in the middle east. London – New-York: Tauris Academic Studies, 2007. 334 p.
20. Ozbay F. Black Sea Factor in Contemporary Russian-Turkish Relations. *Actual Problems of Studying Contemporary Turkey*. Proceedings of the International Conference 21 April 2010. Nizhniy Novgorod – Istanbul, 2011. P. 70–83.
21. Turkey's Foreign Policy Towards the Middle East / Ed. by Idris Demir. – Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2017. 172 p.

Інформаційні джерела:

1. Бібліографія досліджень по ісламським рухам (англ.). URL: <http://www.mei.edu/Portals/0/Content%20Edition%20GCKL/IslamismBibliography.pdf>
2. Організація Об'єднаних Націй. URL: <http://www.un.org>
3. ЮНЕСКО. URL: <http://www.unesco.org/general/rus/>
4. Рада Європи. URL: <http://www.coe.int/DefaultEN.asp>
5. Європейський Союз. URL: <http://www.europa.eu.int>
6. Сайт Інституту релігії і політики. URL: <http://irp.ru/page/streamlibrary/index-2257.html>
7. Організація ісламського співробітництва. URL: <http://www.oicoci.org/>